

ESCRITORS
DE L'ANY 2023.
VALENCIANS
DE L'EXILI

JORNADA

L'EXILI VALENCIÀ: HISTÒRIA I LITERATURA

(AVL, Cefire de Plurilingüisme, Departament de Didàctica de la Llengua i Literatura,
Facultat de Magisteri, UV)

2 DE FEBRER DE 2024

Facultat de Magisteri de la Universitat de València

9.00. – 9.15 h   **Recepció de participants**
9.15 – 9.30 h   **Presentació de la Jornada**

9.30 – 10.15   **Ponència inaugural**
JOSEP PALOMERO, *Els escriptors valencians de l'exili*

10.30 – 11.15 h
PASQUAL MAS, *L'escriptura valenciana de l'exili i el seu estudi a l'aula*

11.15 – 11.45 DESCANS

11.45 – 12.30 h
CRISTINA ESCRIVÀ, *Les dones de la República: silencis i exilis*

12.30 – 13.15
IRENE BALLESTER, *Geografies artístiques de l'exili valencià*

13.15 – 15.30 DESCANS

15.30 – 16.15

IVÁN CARBONELL, *El Stanbrook en la ficció i en el cinema*

16.15 – 17.00

RAMON FERRER, *Els moriscos valencians: expulsió i exili*

17.00 – 17.45

FRAN COLLADO I JOSEP V. GARCIA I RAFFI, *El còmic explica l'exili*

17.45 – 18.30

GUSTAU MUÑOZ, *Emili Gómez Nadal, un exemple de resistència*

18.30 – 19.00 DESCANS

19.00 – 19.45

Recital

PAU ALABAJOS, *Cançons d'exili i memòria*

JORNADA

L'EXILI VALENCIÀ: HISTÒRIA I LITERATURA

OBJECTIUS

Retre homenatge als escriptors valencians de l'exili al llarg de la nostra història

Conèixer aproximacions didàctiques a la seua obra.

CONDICIONS

Per a poder obtindre el certificat d'assistència corresponent a aquesta formació s'ha d'assistir com a mínim al 85% de les ponències.

DIRIGIT A

Aquestes jornades s'adrecen al professorat d'ESO i Batxillerat (funcionariat de carrera, funcionariat en practiques, funcionariat interí) i al públic en general.

PONENTS

JOSEP PALOMERO, *Els escriptors valencians de l'exili (Acadèmic AVL)*

RAMON FERRER, *Els moriscos valencians: expulsió i exili (Acadèmic AVL)*

PASQUAL MAS, *L'escriptura valenciana de l'exili i el seu estudi a l'aula*

Escriptor

Pasqual Mas i Usó és doctor en filologia i escriptor valencià. També ha estat director de la revista internacional de teatre Fiestacultura (1999-2011) i autor d'una vintena de llibres publicats als Estats Units, Alemanya i Espanya relacionats amb l'estudi de la literatura, entre els quals destaquen *La práctica escénica valenciana en el barroco tardío* (València, 1986), *El mito d'Edipo en la comèdia barroca española* (Nova York, 1995), *Academias y justas literarias barrocas valencianas* (Kassel, 1996) *Poesia Acadèmica valenciana del barroc* (Kassel, 1996) *La representació del Misteri a Castelló* (Castelló, 1999), *Descripción de las academias barrocas valencianas y diccionarios de academicos* (Kassel, 1999), i edicions crítiques de Manuel Vidal Salvador, Antonio Folh de Cardona, Alejandro Arboreda, Gaspar Mercader i Josep Ortí i Moles (Kassel) Maria Igual, Xarxa Teatre (Castelló) i Max Aub (Sogorb). Ha col·laborat en diversos mitjans de comunicació com ara *El Punt* i *El Temps*.

Com a novel·lista s'inicia amb la publicació de "La confessió" (València, 1993) i es dona definitivament a conèixer amb "Salt en fals" (Alzira, 1998, al qual el seguiria "Pavana per a un home sense nom" (Alzira, 2000), "La cara oculta de la lluna" (Alzira, 2001) i Diva (València, 2004). Com a poeta inicia la seua trajectòria amb la publicació de "Bitàcola" (Sant Feliu, 1986) i continua amb "Els mots comunicants" (Alzira, 1994), "Biblioteca de guerra" (València, 2001), Intermezzo (Vic, 2003) "Nòmada" (Barcelona, 2003) i "Perversió del tròpic" (Llibres de l'Aljamia, 2006). Ha publicat també els llibres de relats "Històries de la frontera" (València, 2000) i "Contracontes" (València, 2003, així com el llibre de viatges "Ecos de Berlín" (Vic, 2008), els llibres d'assaig "A la deriva" (Alzira, 2002) "Màssimes (333)" (Vic, 2004) i el llibre de teatre "Estratègia per a una ciutat d'ombres" (Alzira, 2001). És membre de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i ha estat traduït al castellà, al francès i al romanès.

CRISTINA ESCRIVÀ MOSCARDÓ, *Les dones de la República: silencis i exilis*

Directora del Grup d'Investigació de l'Associació Cultural Institut Obrer (GIACIO)

Esriptora, investigadora independent i documentalista, especialitzada en la recuperació del llegat cultural i històric de les dones. De formació multidisciplinària, treballa en l'àmbit de la Gestió Cultural. Ha publicat més de cent treballs en editorials nacionals i internacionals, en Universitats d'Espanya, Suïssa, Portugal, Itàlia, França i Anglaterra. Ha cultivat diferents camps historiogràfics (estudis de gènere, educació popular, brigades internacionals, moviment llibertari, biografies, colònies escolars, rutes urbanes, etc.), destacant especialment les seues investigacions sobre història sociocultural, referits a l'àmbit de l'educació republicana.

Menció d'honor Maria Cambrils 2021, de la UGT del PV, "com a dona feminista i treballadora per la memòria de les dones republicanes". És premi d'honor de la Segona edició del Festival Internacional de Cinema per a la integració (2008). Com guionista ha realitzat diversos documentals, entre ells: *La memoria viva. Las mujeres de Bétera* (2002), *Les magues de gener. Una història més que infantil* (2016) i *Deu dones de bandera. Una visita per la València feminista, republicana i lliure pensadora* (2021).

Ha participat en l'organització de l'acció artística del projecte d'investigació "Homenaje desobediente. Arquitectura del abrazo. Mujeres antifascistas" (Sant Miquel dels Reis, 20, 21, 27 i 28 maig 2023). També ha comissariat exposicions, les més recents: *Mujeres de bandera. El Grupo Femenino de la Residencia de Estudiantes en Valencia* (Centre del Carme Cultura Contemporània, desembre 2020-gener 2021) i *L'educadora Pilar Coll Alas i les seues coetànies a Gandia* (Centre Internacional de Gandia de la Universitat de València, (març-abril 2022). Les monografies relacionades amb els estudis de gènere són: *La paz es nuestra. 30 mujeres de un infinito* (2007), *Recorregut republicà València i les dones republicanes* (2011), *Les 3 magues de gener* (2015), *Memòria del Taller Dona i Literatura* (2017), *Dones plenes de somnis. El Grup Femení de la Residència d'Estudiants a Paiporta, 1936-1939* (2018), *40 dones protagonistes de la València republicana* (2018), *Cançoner feminista* (2018), *La Residencia de Señoritas, 1936-1939. La etapa valenciana del Grupo Femenino de la Residencia de Estudiantes* (2019), *Dones llibertàries a València. Guia d'una mirada rebel* (2019), *Les alumnes de l'Institut Obrer de València, 1937-1939* (2022) i les agendes feministes *365 dones per a l'any 2020, 2021, 2022 i 2023*. Ha impartit diverses conferències pel CEFIRE d'Alacant, Castelló i València. Participant com a ponent en els cursos d'estiu de la Universitat d'Alacant. En l'actualitat coordina la revista semestral *L'IO. Lectures de l'Institut Obrer. Revista de pensament i acció social* (2018-2023). És presidenta de l'Associació Cultural Institut Obrer, degana en la recuperació de la memòria històrica en el PV, on dirigeix un grup d'investigació, el GIACIO, vinculat amb la Universitat de València, a través de l'assignatura de Pràctiques externes

d'Història Contemporània i del Màster de Patrimoni realitzant tutories. És presidenta de l'Associació Valenciana per a la Investigació amb Fonts Orals de la Universitat d'Alacant.

IRENE BALLESTER, *Geografies artístiques de l'exili valencià*

Professora associada del Departament Història de l'art, Universitat de València

Doctora en Història de l'Art per la Universitat de València, ha centrat la seua investigació al voltant de la visibilització de les dones artistes i en la deconstrucció de la mirada masculina, la qual ha objectualitzat els cossos femenins per al seu propi gaudiment. Ha publicat diferents articles en revistes especialitzades a més d'assajos com *La duquessa d'Almodóvar: vida d'una dona aristòcrata valenciana a la fi del segle XVIII* a edicions 96 i *El cuerpo abierto: representaciones extremas de la mujer en el arte contemporáneo* a l'editorial Trea. A l'actualitat, és membre del Consell Valencià de Cultura i professora associada al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de València. A més participa en Ràdio À Punt a les Notícies del Matí a la secció "El fil d'Irene".

IVÁN CARBONELL, *El Stanbrook en la ficció i en el cinema*

Professor de l'EOI i professor associat de Filologia Catalana.

Ivan Carbonell Iglesias és llicenciat en Filologia Catalana, llicenciat en Humanitats i graduat en Història. És professor a l'Escola Oficial d'Idiomes i professor associat de Literatura Catalana Medieval i Moderna a la Universitat de València. Ha guanyat nombrosos premis de literatura breu –Sambori universitari, Felipe Ramis, Bancaixa Universitat de València–, de narrativa juvenil –Premi Ciutat de Torrent, Premi Enric Valor de Picanya– i de novel·la: Premi Ciutat de Sagunt, Premi Vila de l'Ametlla de Mar, Premi Ciutat de Benicàssim, Premi de narrativa 25 d'abril de Benissa, Premi Isabel de Villena dels Ciutats de València, Premi Enric Valor de Novel·la de la Diputació d'Alacant i el Premi Blai Bellver de Xàtiva. Ha publicat les novel·les *La nit de la princesa*, *El secret del Mas de la Pedra*, *Els aprenents de traïdor*, *Els papers àrabs*, *El Portal del Lleó*, *La promesa del gal·lès*, *La paciència del minotaure*, *La lluna per Tots Sants*, *El traficant de nits*, *La cançó del mag Merlí*, *Balada de la frontera*, *Onades de platamar* i *Si un dia oblide recordar*. En el camp de la investigació ha guanyat premis com el Bernat Capó i ha publicat articles al voltant del folklore, la bruixeria, la medicina popular o el bandolerisme, sempre lligats a Cocentaina i la comarca del Comtat. És autor de les ambaixades en valencià que cada any es representen a les festes de Moros i Cristians de Cocentaina, arreplegades al llibre *La veu i l'espasa*. Ha fet estudis i edicions de les obres d'Enric Valor i de Ramon Llull.

FRAN COLLADO I JOSEP V. GARCIA I RAFFI, *El còmic explica l'exili*

F. Collado i J.V. Garcia són membres del Projecte euroregional, Memòria i patrimoni de l'exili a l'Euroregió (1936-1945): APC-2019-13 de l'Euroregió Pirineus Mediterrània. Darrerament han publicat articles sobre còmic i història a congressos especialitzats; Congreso Internacional Narrativa de la Guerra Civil Española, Salamanca (2018), Congreso Internacional Literatura y Exilio, URV Tarragona (2019), i Congr s Internacional Cultura i Exili, UJI Castell  (2019). Han publicat en la revista *Dictatorships and Democracies*, l'article "El còmic i l'exili del 1939: des de la Retirada a la di spora i la resistència armada" (2021).

Francisco Collado Cerver  es llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de València, especialitat d'Història de l'Art, tècnic especialista en Biblioteconomia, Arxivística i Documentació i Tècnic superior en Fotografia Artística. Bibliotecari de la Facultat de Belles Arts de la Universitat Polit cnica de València. Participa en la gestió del Centre de Documentació de l'Espai de Lliure Aprentatge El Punt, de València. Ha publicat diverses ponències, comunicacions, articles i fotografies en congressos i seminaris relacionats amb la seva vessant professional, en la història dels moviments socials i de memòria històrica, centrada principalment en la guerrilla antifranquista i en l'exili. Ha publicat els següents llibres: *Abriendo puertas: okupacions en València 1988-2006*, València, Edicions La Burbuja, 2007; *Un país al desert: per a entendre el conflicte sahrauí*, Picanya, Edicions del Bullent, 2009 i en castell  en editorial Abisal, 2010; *Homes del bosc: un història del maquis*, València, 2014; *Los del monte: una historia del maquis*, València, 2015; *Rutes per la València Anarquista*, El Punt, 2021. Ha comissariat desenes d'exposicions artístiques a la Biblioteca de Belles Arts i es responsable, entre d'altres, de les exposicions Vinyetes Resistents: el maquis al còmic; Memòria desenterrada: les fosses de Paterna; i 1939: Memòria de la retirada.

Josep V. Garcia Raffi es doctor en Filologia i professor titular de la Facultat de Magisteri de la Universitat de València. Ha estat professor de secundària a diverses poblacions valencianes. Els seus camps d'investigació són la did ctica de la llengua i la literatura, l'educació literària en contextos multiculturals i multilingües, la socioling stica i la cultura del País Gal·les, les relacions entre literatura i periodisme, la literatura catalana contemporània i la literatura concentracion ria. Ha estudiat l'obra de Joan Fuster (de qui ha editat dos volums del seu epistolari) i, sobretot, la literatura catalana d'exili i l'obra de Lluís Ferran de Pol, sobre qui ha publicat nombrosos treballs i ha editat alguns dels seus textos, com ara *Abans de l'alba*, *Miralls t rbols*, *Un de tants* i *Campo de concentración (1939)*, a més d'una antologia de textos periodístics mexicans. Des de fa més d'una d cada estudia la literatura generada per la reclusió dels republicans als camps de concentració francesos.

GUSTAU MUÑOZ, *Emili Gómez Nadal, un exemple de resistència*

Economista, assagista i traductor valencià

Gustau Muñoz és un economista, assagista i traductor valencià. Actualment és codirector de la revista de la UV *L'Espill*, membre del consell de redacció de la revista *El contemporani* i de l'equip que coordina la revista *Caràcters*, on es fa càrrec de la secció d'assaig. Ha estat col·laborador habitual en revistes com ara *Saó*, *Nous Horitzons*, *El Temps*, *Afers*, *Revista de Catalunya*, i en la premsa diària, i ha traduït més de seixanta llibres al català i al castellà, així com un bon nombre d'articles, principalment de l'anglès i de l'alemany. Entre els autors traduïts destaquen Jacob Burckhardt, Max Horkheimer, Rudolf Hilferding, Johann Wolfgang Goethe, Alain Touraine, Leo Löwenthal[4] i Ernest Gellner. Així mateix, ha escrit i publicat estudis d'història del pensament sobre Karl Marx, Rosa Luxemburg, Rudolf Hilferding, Max Stirner i el valencià Joan Fuster, entre d'altres. És autor també del llibre *Emili Gómez Nadal (1907-1993)*, Barcelona: Fundació Josep Irla, 2021

PAU ALABAJOS I FERRER, *Cançons d'exili i memòria*

Cantautor i secretari del Col·lectiu Ovidi Montllor (COM)

Pau Alabajos i Ferrer (Torrent, 1982) és un cantautor valencià que porta en actiu des de 2003, amb set treballs discogràfics en el mercat. Actualment és secretari del Col·lectiu Ovidi Montllor (COM), associació de músics i cantants del País Valencià. Va començar la seua carrera artística actuant als carrers de la ciutat de València, interpretant les seues cançons en el districte de Ciutat Vella, a l'ombra del Micalet. L'any 2004 va publicar el seu disc debut, *Futur en venda* (Cambra Rècords, 2004), que va rebre el Premi Ovidi Montllor 2006 a la millor lletra per *Cançó explícita*. L'any 2008 va editar el seu segon treball discogràfic, *Teoria del caos* (Cambra Rècords, 2008), que va ser guardonat amb el Premi Ovidi Montllor 2008 al millor disc de cançó d'autor, Premi Enderrock 2008 per votació popular al millor disc de cançó d'autor, Premi Enderrock 2008 per votació popular al millor artista de cançó d'autor i Premi Muixeranga 2009 per votació popular al millor disc del domini lingüístic. L'any 2011 va eixir a la llum *Una amable, una trista, una petita pàtria* (Bureo Músiques, 2011), Premi de la Fundació Gaetà Huguet a la millor producció cultural de 2011. Pau Alabajos ha cantat les seues cançons en nombroses ciutats al llarg i ample del territori, així com en diferents escenaris internacionals: Heidelberg, Tübingen, Saarbrücken, Bochum, Colònia, Eichstätt, Frankfurt, Leipzig, Constança i Berlín (Alemanya); Lió, Montpeller, Tolosa de Llenguadoc, Grenoble, Marsella, Rennes, Amiens, Ais de Provença i París (França); Zúric, Basilea i Lausana (Suïssa); Roma, Busalla, Bolonya, Torí, Venècia i Gènova (Itàlia); Jerusalem, Nablus i Jenin (Palestina); Lisboa (Portugal); Praga (República Txeca); Ciutat de Panamà (Panamà); Mont-real (Quebec); Nova York, Chicago, Gainesville, San Diego (Estats Units d'Amèrica), Atenes (Grècia) i Montevideo (Uruguai).